

Druhé,
doplňené vydání

Jan Brdička

Radoslav

BRZOBOHATÝ

Chlap se širokým srdcem

RADOSLAV BRZOBOHATÝ

Chlap se širokým srdcem

Druhé, doplněné vydání

Jan Brdička

RADOSLAV BRZOBOHATÝ

Chlap se širokým srdcem

Druhé, doplněné vydání

Jan Brdička

Autor děkuje Václavu Matějkovi, Tomáši Pánkovi, Karlu Smyczkovi, Michalu Suchánkovi, Jiřímu Svobodovi, Veronice Freimanové, Zlatě Adamovské, Vítu Olmerovi, Miloši Schmiedbergerovi, pracovníkům Klementina a Divadelního Ústavu, společností Ateliéry Bonton Zlín a Bontonfilm a v neposlední řadě své rodině.

Motto:

Hvězdám se lidé obdivují, ale herce mají rádi. (*Václav Voska*)

© Jan Brdička, 2012

Editor: © Josef Pepson Snětivý, 2012

Photographs © ČTK/ Zuzana Humpálová, Michal Kamaryt,
Jan Koller, Karel Kouba, Alexandra Mlejnková, Stanislav Peška,
Veronika Šimková, Igor Zehl, 2012; Jiří Stach, Jaromír Komárek (heirs),
Jaroslav Chlasták, Jaroslav Trousil, Zdeněk Vávra, 2012; Bontonfilm, 2012;
Tomáš Pánek, 2012

Cover & Layout: Nakladatelství ČAS, Petra Venclová, 2012

© Nakladatelství ČAS, 2012

ISBN 978-80-87470-92-3

Vrásky z lásky

Byla to nejen filmová, ale také společenská událost desetiletí. Něco, v co nikdo nedoufal a co naopak všichni považovali za nemožné, se stalo skutečností. Ta zpráva se rozletěla nejen po celém Česku, ale také po Slovensku, jako blesk. Lidé si o tom povídali doma, v práci, po hospodách, byly toho plné noviny... Radoslav Brzobohatý a Jiřina Bohdalová spolu po čtyřiceti letech točí film! Radoslav Brzobohatý a Jiřina Bohdalová spolu třicet let po rozchodu, od něhož spolu nepromluvili ani slovo a kdy se jeden druhému na veřejnosti vyhýbal, zase začali mluvit! Ten film se jmenoval Vrásky z lásky a pro oba herce jej přímo na tělo stvořili režisér Jiří Strach a scenárista Marek Epstein.

Když režisér Strach přišel s nápadem dát Brzobohatého a Bohdalovou, tu legendární partnerskou a hereckou dvojici, dohromady, všichni si ťukali na čelo. „Tí dva spolu třicet let nemluví, když se je někdo na toho druhého zeptá, začnou se čertit a končí rozhovor, a ty je chceš dát před kamerou dohromady? Jsi blázen?“ říkali, ale Jiří Strach měl pro svého jmenovce s malým „s“ uděláno. S oběma

herci už pracoval a soudě podle toho, že je nakonec ke spolupráci přiměl, věděl, jak na ně. „Vím, že všichni chtějí vědět, jak se mi to povedlo, ale nechám si to pro sebe jako režijní tajemství,“ říká režisér a přiznává, že to nebylo lehké a že to rozhodně nebyla práce na jedno setkání. S Brzobohatým i Bohdalovou se sešel mnohokrát, než oba kývli. Ale nakonec kývli, a když s tou zprávou přišel za producenty, nechtěli mu věřit a mysleli si, že si z nich utahuje.

Bylo tu ale jedno veliké ALE – oba herci sice souhlasili s tím, že si spolu zahrají, ale neexistoval scénář. A teprve na jeho základě se měli Brzobohatý a Bohdalová rozhodnout, jestli do toho skutečně půjdou, nebo ne. Protože kdyby se jim předložený scénář nelíbil, z filmu by sešlo. A tak vsadil Jiří Strach na jistotu a s nápadem napsat film pro legendární dvojici zašel za jedním z nejlepších současných scenáristů – Markem Epsteinem. Ten si Stracha, pro kterého už v minulosti napsal vynikající scénář k televiznímu filmu BrainStorm (mimochodem v něm jednu z hlavních rolí hrál Radek Brzobohatý), vyslechl a řekl, že něco vymyslí. A pak bylo několik měsíců ticho po pěšině. Režisér se Epsteinovi občas ozval, jestli už něco má, a on mu říkal, že už pomalu ví, o čem to celé asi bude. A ve chvíli, kdy už se Strach začal loučit s myšlenkou, že z jeho snahy nakonec něco vzejde, Epstein zavolaal, že má napsáno. „byl to veliký závazek. Věděl jsem, pro koho píšu. Věděl jsem, že oba půjdou jen do látky, které budou věřit. Obyčejně čekám, až si příběh najde mě, ale v tomto případě jsem musel hledat já jeho,“ přiznal Epstein. Tím to ale celé teprve začalo.

Strach si scénář přečetl a líbil se mu, ale teď ještě záleželo na tom, jak se bude líbit hercům. A ti k němu měli ne snad výhra-

dy, ale určitě řadu připomínek a nápadů, které chtěli zapracovat. Spolu s tím se samozřejmě objevily také limity obou hereců. Epstein si sice uvědomoval, že příběh psal pro dva starší herce, takže je nehnal do žádných velikých fyzických akcí, ale zároveň ho oba dva pobízeli k tomu, aby je nijak nešetřil, a slibovali, že udělají vše pro dobro filmu a pro věrohodnost svých postav. A když Epstein do scénáře napsal scénu, v níž má Brzobohatého postava dělat kliky, dozvěděl se, že herec je kvůli zranění ramene dělat nesmí.

„Myslím ale, že tyhle první facky byly přínosem a pomohly na svět dalším verzím, kde už jsme všichni věděli, co vyprávíme a proč. Spolupráce s panem Brzobohatým i s paní Bohdalovou byla profesionální a obdivuhodná. Jak říká jedna z postav (a je to motto paní Bohdalové): na stáří je hezké jenom to, že už člověk může říkat, co si myslí. A to říkala i mně,“ vzpomíná Marek Epstein.

Po mnoha přepisováních ale nakonec scénář vznikl, oba herci, scenárista i režisér s ním byli spokojeni, a tak producent Jaroslav Bouček požádal o grant. Když ho 31. 8. 2011 dostali, měli v ruce jen ten scénář, jednu vybranou lokaci a dva hlavní herce. Nic víc. „Sedli jsme si s Jardou Boučkem a položili si otázku: Dokážeme to za pět neděl celé připravit? Dokážeme to za další měsíc natočit? A protože máme oba houževnaté bojovné povahy, řekli jsme si, že to dáme. Bouček umí z dostihů riskovat, já zas mám v zádech Pánaboha a navrch štáb výjimečných profesionálů. V této sestavě jsme neporazitelní. Pravda, nikdy bych se do takového dobrodružství nepustil, kdybych neměl zkušenost z filmů tele-

vizních. Za to patří velký dík České televizi, která mně umožnila dvanáct let trénovat filmařské řemeslo,“ říká Jiří Strach.

Producent Jaroslav Bouček na ten film vzpomíná: „Když jsem se před deseti lety pustil do produkce filmu Babí léto, jednou z hlavních myšlenek bylo mimo jiné zaznamenat velké herecké mistrovství nejlepších českých herců na sklonku jejich kariéry. Spousta lidí mne tehdy varovala, že v době, kdy návštěvnost kin tvoří mladí lidé, je nesmysl točit snímek o důchodcích. Jako obvykle jsem to risknul. Film získal bezpočet cen, včetně čtyř Českých lvů, dostal se do americké distribuce a Vlastimil Brodský, Stella Zázvorková a Stanislav Zindulka v něm tehdy sehráli do slova herecký koncert. Když se naskytla možnost získat pro film Vrásky z lásky další české herecké legendy – Jiřinu Bohdalovou a Radka Brzobohatého – šel jsem do toho znovu. Byla by věčná škoda tuhle šanci – dát je dohromady po čtyřiceti letech – promarnit. Věřím, že to diváci budou cítit stejně a rádi se přijdou podívat na tyhle Herce s velkým H.“

Snímek byl v dubnu uveden do kin a snesla se na něj vlna chvály. Nebylo divu. Je prostě úžasný. Vypráví příběh dvou lidí, kteří se dostali na konec svých cest, ale rozhodnou se z téhle konečné jet ještě jednu zastávku navíc. Je to film o naději, o tom, že v každém věku lze najít něco či někoho, pro co má smysl žít. A že vrásky nemusejí být jen vlivem stáří, ale i důsledkem úsměvu.

S ohledem na mediální ohlas snímku, pozitivní kritiky a nadšené diváky bylo překvapením, že se film nestal větším hitem. To ale neznamená, že by nestál za vidění. Naopak. Je dokladem toho, jak skvělí herci Radek Brzobohatý a Jiřina Bohdalová jsou. Že to

jsou profesionálové, kteří se při práci dokázali oprostít od toho, co mezi nimi kdy bylo špatného, a předvedli to nejlepší, co v nich je. A natáčení si užili dosyta. „Myslel jsem, že už mě Jiřina ničím nemůže překvapit, ale když přelezla sama vysokou železnou bránu, tak mě opravdu překvapila,“ vyšvihl své bývalé ženě poklonu Radek Brzobohatý. „Už byla připravená kaskadérka, že to za ni udělá, ale Jiřina to odmítla a zvládla to sama. Tak to klobouk dolů.“ A když se ho novináři ptali, jestli by si dokázal představit, že si s Bohdalovou ještě někdy zahraje, odpověděl: „Sice nám to nevyšlo v soukromém životě, ale před kamerou nám to spolu vždycky fungovalo stoprocentně. Natočili jsme s Jiřinou spoustu filmů a myslím, že se ani za jeden nemusíme stydět. Když bude dobrý scénář a dovolí mi to zdraví, pak já za sebe říkám, že velice rád. Bude mi ctí.“

Cítil už tehdy Radek Brzobohatý, že zdraví je něco, na co se už nemůže příliš spolehnout? Nebo ta jeho zmínka o něm byl jen takový ten druh „brodského“ bonmotu? Těžko říct, ale vše napovídá první možnosti. Když se totiž během natáčení Vrásek z lásky filmaři ocitli na jednom malostranském dvorku, Radek Brzobohatý režiséru Strachovi řekl: „To je neuvěřitelný. Tady jsem točil scénu ze svého úplně prvního filmu. A teď tu točím svůj poslední film.“ Jiří Strach tehdy Brzobohatému řekl, aby těch řečí nechal, že spolu ještě natočí řadu dalších snímků. Bohužel k tomu už nedošlo.

Nečekaný odchod

Ve středu 12. září 2012, den před svými osmdesátými narozeninami, Radek Brzobohatý zemřel. Byla to rána, která zasáhla celou republiku. Ještě den předtím natáčel seriál Vyprávěj, chystal se na oslavu svého jubilea, dál hrál ve svém divadle. Ano, měl za sebou náročnou operaci, po které se mohl pohybovat výrazně obtížněji, začaly na něj doléhat nemoci, ale stále měl chuť do života. Pořád měl před sebou nějakou práci, dokázal si užívat život a všechny ty drobné radosti, které přináší. A jeho diváci za to byli rádi. Stejně jako za to, že byl uveden do televizní Síně slávy. Protože on do ní patřil. Těch rolí, které odehrál... Těch hodin, které diváci strávili sledováním filmů, jež natočil... Těch ženských srdcí, která propadla jeho mužnému charismatu a jeho hereckému talentu, pro které by jeho méně talentovaní kolegové upsali duši ďáblu.

Radek Brzobohatý zemřel – neslo se internetem, esemeskami, novinami. Herecká legenda odešla. Především ale odešel výjimečný člověk. Úžasně vstřícný chlap, který každého vnímal jako

partnera a nikdy se nad nikoho nepovyšoval. Valach, který zůstal za všech okolností tím obyčejným člověkem. A jak ve svém komentáři poznamenal textař Michal Horáček: „Kdekdo dnes vzpomene na lečjakou roli, kterou pan Brzobohatý vytvořil. Ale já si uvědomuji něco jiného: podílel se na výchově svého syna Ondřeje. A tomu já říkám kinderstube! Taková skutečná, úplně osvojená zdvořilost, tak uspořádané hodnoty, takovej grunt... To se jen tak nevidí, a zdaleka nejen v dnešní mladé generaci. A v Ondrovi ten odkaz trvá a potrvá. To je dílo.“

I. KOŘENY

Návraty

„Čím je člověk starší, tím více si uvědomuje dětská léta. To krásné, co ho v nich potkalo. Všechny ty lidi, kteří ho obklopovali a kteří dnes už nežijí. Důležité je neslzet za tím, co bylo,“ říkával Radoslav Brzobohatý. Zůstat stát rovnýma nohama – byť třeba pokroucenýma stářím – na zemi a být vděčný za vše, co jej formovalo. Za všechny dobré rady, které mu byly dány. Za všechna obohacující setkání, ze kterých se mohl těšit. Za všechno to, co dostal do života jako to největší bohatství, kterého se mu dostat mohlo.

O co více dnešní společnost nedbá na základní hodnoty a tradice, o co více se přiklání k amorálnosti, o to více Radoslav Brzobohatý oceňoval výchovu svých rodičů. Laskavost své maminky, férovost svého otce. Soudržnost celé rodiny, která nikdy nenechala nikoho padnout. Připomínal si hodiny plné muzicírování, naslouchání příběhům, které jeho dědeček a tatínek jako námořníci

zažili na moři. A vzpomínal na nedotčenou krajinu svého dětství se všemi zákoutími, kterou jako kluk lačný poznávání prozkoumal a která navzdory několika nehezkým příhodám nepostrádá to zvláštní malebné kouzlo dob dávno minulých, kde si vše malujeme do barev plných optimismu a to zlé vytěsňujeme za hranice podvědomí.

Když se na prahu sedmdesátky ocitl ve slovenských Vrútkách, kde se narodil a kde až do svých osmi let vyrůstal, byl sám překvapen, jak se mu všechno nořilo z hlubin paměti. „Trochu se to tam změnilo, ale od prvního okamžiku jsem se tam cítil jako doma. Stále jsem si pamatoval, kudy se jede do Martina, kudy se jde k Váhu nebo na hrad Strečno. Jen jsem litoval, že už jsem nenašel dům, kde jsme tehdy žili. Lehl se zemí za války.“

Příchod na svět

Jeho tatínek byl námořník stejně jako jeho dědeček. Cesty měl v srdci. Nekonečné hodiny dokázal vyprávět o místech, která navštívil, a to s detaily, díky nimž jeho vyprávění dokázalo přenést každého posluchače do oněch exotických končin a na rozbouřené vlny moří a oceánů. Tatínek byl zkrátka nespoutaná duše, nerad se podřizoval, ale někdo na něj přece jen platil – jeho manželka. A tak když se ukázalo, že je v jiném stavu, projevila přání, aby manžel už na moře nevyrazil. Poslechl. Našel si práci na vrúteckém nádraží a snil o tom, jak jeho námořnické řemeslo jednou podědí syn, jehož první pláč zaslechli šťastní rodiče 13. září 1932.

O tom, jak se bude jmenovat, nebylo pochyb. U Brzobohatých bylo zvykem dávat synům jména končící na –slav. Jaroslav, Vratislav, Ladislav, Miroslav, Rostislav, Radoslav. Nikdy o tom se svými rodiči nemluvil, ale volba takových jmen byla podle Radka Brzobohatého podpořena pocitem příslušnosti ke slovanské rase. Jak jeho otec, tak i dědeček byli výrazně slovansky naladěni. A přestože byli světoběžníci, vždy se rádi vraceli domů, kde měli, jak říkali, srdce. Nikdo z nich nezůstal „venku“. Kdyby zůstali, zahubil by je smutek po vlasti. Láska k rodné hroudě totiž byla pro jejich generaci tak silná, že si to dnes už ani nedokážeme představit. Milovali svou zemi. Tu zemi, která zažila tolik ústrků a která z pradávne rozlohy přes celou Evropu zůstala malým fličkem na její mapě. Ale stejně jako tahle země leží v srdci té Evropy, ležela i v srdci mužů a žen té doby. Byli pyšní na to, že se osamostatnila, že se po prvopočátečních problémech a hospodářské krizi zvedla z bahna a hrdě si vydobyla své renomé. Dnes už podobné vlastenectví snad ani neexistuje. Všichni se označují za kosmopolity. Radoslav Brzobohatý říkal, že je samozřejmě rád, že padly hranice a každý může jet svobodně, kam se mu zachce. Ale mrzelo jej, s jakou lehkostí házíme za hlavu to, co naši předkové tvrdě vydobyli, za co pokládali své životy.

Tady jsem doma

V osmi letech Radkova rodina opustila Slovensko a zamířila na rodnou Moravu, na Valašsko. Přestože pak už byl vlastně Pražák

a přestože měl Prahu nesmírně rád a uznával, že je to jedno z nejkrásnějších měst na světě, považoval se prostě za kluka z hor. Žil v obou světech, takže mohl srovnávat. Něco jiného je ale vnímat tu historickou, různorodou nádheru, a něco jiného si zvyknout v ní žít. Obtížně uvykal každému městu. Ta spousta lidí jej podle jeho slov iritovala. Nejšťastnější byl zkrátka a dobře v horách. V přírodě. Ona je ten nejnáročnější partner, jakého si prý dokážeme představit. Nebere si před námi servítky, nic nám nedá zadarmo. Ale když se jí naučíte poslouchat, když si dáte tu práci jí porozumět, vrátí vám to měrou vrchovatou.

Čím to je, že jsou Valaši podle Radka Brzobohatého tak odlišní od lidí z jiných koutů Česka? Rozdíl v mentalitě podle něj způsobují právě ty hory. „Doufám, že se na mne nikdo nebude zlobit, ale třeba Šumava mi připadá smutná, nostalgická, kdežto Beskydy jsou ve své podstatě velmi pozitivní.“ Prožil v nich válečné dětství, které bylo těžší než v ostatních částech protektorátu, ale už tehdy na něj Beskydy působily zvláštní nadějí.

Přesto se našly okamžiky, o kterých mluvil nerad. Byly to například vzpomínky na válku. Odstup od emocí, které se k nim vázaly, získal Brzobohatý až těsně před svým odchodem na věčnost. Jako kdyby se jeho duše zklidnila, stala se vyrovnanou a on věděl, že jsou okamžiky jeho života, které by ho neměly dostávat do úzkých, o kterých by měl umět mluvit, nebát se jich, nenechat se jimi zneklidňovat. „Jsou to třeba různé vzpomínky na pytláčení, protože u nás na Valachách nebylo za války co jíst, tam to bylo strašný – partyzánské oddíly a esesáci, lidé pověšení na náměstí ve Valmezu nebo u Bečvy... Pět kilometrů za Valmezem byl starý

lom, kde měli nory divocí králíci, které jsme chytali do ok. Což bylo nebezpečné – v lese hlídali esesáci a za pytláčení mohl přijít i trest smrti. U řeky bylo mnohem bezpečněji, poněvadž porybní byli Valaši, a když nás viděli, okamžitě se otočili a odešli. Bečva byla nádherná, čistá a my chytali všecko do ruky,“ vzpomínal Radek Brzobohatý v rozhovoru pro Magazín Mladé fronty.

Táta námořník, syn...

Stačilo málo a nebyl by hercem, ale námořníkem. Táta si samozřejmě přál, aby šel na námořní školu. Byl námořní důstojník, takže žádný uhoněný plavčík. Na moře nastoupil za první světové války a společně se svým otcem, Radkovým dědečkem, kdysi propluli i Bermudským trojúhelníkem. Moře pro něj bylo vším. Až manželka ho přiměla zakotvit. Všichni předpokládali, že se Radek vydá v jeho stopách. Zdědil po něm figuru a dokonce i chůzi. (Zatímco on o sobě tvrdil, že kráčí jako námořník, jeho žena Hana Gregorová s nadsázkou říkala, že chodí jako Chaplin). A později zjistil, že námořnické geny se v něm projeví i jinak – když jednou plul na výletní lodi po moři a přišla strašlivá bouřka a vlnobití, pět set lidí zvracelo, ale on ne. Určité předpoklady pro námořnickou dráhu by tu tedy byly, ale právě Radkův tatínek může za to, že se syn nakonec na moře nevydal. Doma totiž měli obrovskou knihovnu, ve které byla veškerá dostupná světová i domácí literatura. Už tehdy se malý Radek zamiloval do Čapka a dalších velkých autorů. A tak začala jeho láska k umění.